Piszke hűséges szolgája: Lovász József (1889–1953) életútja

Amikor Lovász József 1933-ban átvette Piszke község bírói tisztségét, még senki sem sejtette, hogy a falu történetének egyik legviharosabb évtizede áll előttük. Ez az írás tisztelgés egy olyan ember előtt, aki a legnehezebb időkben is hű maradt esküjéhez és szülőfalujához. Portréja mögött felsejlik a régi Piszke minden arca: a templom, hosszúházak, a dunai uszályok és a dolgos hétköznapok világa.

Gyökerek és a katonai évek

Lovász József 1889. április 14-én született Piszkén, egy kisbirtokos család kilencedik gyermekeként. Apai ágon harmadik, anyai ágon sokadik generációs helyi lakos volt; ősei Marcelházáról Karván és Bikolon át érkeztek a faluba. Már gyermekként kitűnt szorgalmával: 1898-ban iskolai eredményeiért egy ezüstkorona jutalomban részesült, amiről még a vármegyei lap is beszámolt. Fiatalembereként erejéről is híres volt; a családi emlékezet megőrizte a képet, amint virtusból egy hatalmas márványtömböt szállított a hátán egy uszályon Piszkétől Esztergomig.

Alig 17 évesen már apai felelősség szakadt a vállára. Hogy családjáról gondoskodhasson, korengedménnyel vonult be sorkatonai szolgálatra Győrbe, a Császári és Királyi 26. gyalogezredhez. 1908-ban megnősült, ám a békés élet reményét tragédiák árnyékolták be: második gyermekét alig egy hónaposan elveszítette.

1914-ben feleségét és három gyermekét hátrahagyva az orosz frontra indult. 1915-ben galíciai harcok során orosz fogságba esett. Hadifogolyként Mandzsúria jeges világába deportálták, ahol sógorával, Kerle Józseffel együtt küzdöttek a túlélésért. Hogy sorsukon javítson, József a fogság alatt kiválóan megtanult oroszul – ez a tudás később sorsdöntőnek bizonyult. Hosszú „odüsszeia” után tért haza, ahol szembesült kisebbik fia halálhírével.

Közéleti felemelkedés és családi élet

Hazatérése után azonnal bekapcsolódott a falu közéletébe. 1919-ben a piszkei munkástanács tagja volt, ami miatt később csendőrkarton is készült róla. 1922. január 10-én a képviselőtestület pénztárnoknak választotta, ám az infláció és saját gazdaságának növekvő terhei miatt egy év után kérte felmentését, amit elismerés mellett fogadtak el.

A közösség bizalma töretlen volt: 1923-ban közgyámmá választották az árvák védelmére, 1924-ben első esküdt lett, 1925-ben pedig a helyi közművelődési bizottság tagja. Eközben magánélete ismét válságba jutott: 1927-ben elveszítette feleségét, és négy gyermekkel maradt egyedül. Új társat talált anyai nagybátyja fiának özvegye személyében, aki a család új tartóoszlopa lett. Ebből a házasságból további négy gyermek született (1928-ban, 1930-ban, 1935-ben és 1940-ben).

Közéleti karrierje 1927 decemberében ért újabb mérföldkőhöz, amikor törvénybírónak választották. Ebben a tisztségben kisebb peres ügyekben ítélkezett és a bíró helyettese volt. Hatévnyi sikeres munka után, 1933. december 12-én a főszolgabíró jelölése alapján megválasztották Piszke községi bírójának.

A bírói eskü és a "bírói bot"

Hivatalba lépésekor Lovász József az alábbi esküt tette az 1886. évi XXII. törvénycikk szerint:

"Én, Lovász József, esküszöm a mindenható Istenre, hogy Magyarországhoz és annak alkotmányához hű leszek; a törvényeket, rendeleteket és a községi szabályrendeleteket megtartom és másokkal is megtartatom; tisztségemben a közjót és a község érdekét minden részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen előmozdítom; a rám bízott ügyeket pontosan és hűségesen intézem. Isten engem úgy segéljen!"

Bírói tisztségét 1945 júliusáig folyamatosan betöltötte. Az 1933 és 1938 közötti konszolidációs évek után a háború közeledtével egyre nehezebb feladatok hárultak rá. Mint „üllő és kalapács" között, egyensúlyoznia kellett az állami követelések és a lakosság érdekei között.

A háború és a személyes tragédia

A sors legfájdalmasabb fintora 1944. november 10-én érte el: fia, István, hősi halált halt Putnok közelében. A hivatalos értesítőt különös módon nem a bírónak, hanem öccsének címezték, talán a sors akarta egy rövid ideig még megkímélni a falu terheit cipelő apát a gyásztól.

Amikor 1944 karácsonyán a front elérte Piszkét, József saját fájdalmát elrejtve a falu „erős pajzsa" maradt. Kiváló német és orosz nyelvtudása révén ő közvetített a megszállók és a lakosság között. Tárgyalt a parancsnokságokkal, intézte az óvóhelyre vonulást és az állatállomány mentését. Azok nyelvén mentette a falut, akik ellen harcolva a fia életét vesztette.

A méltóság alkonya

A háború utáni újjáépítést a politikai fordulat törte meg. 1945 júniusában a Kommunista Párt megfellebbezte az elöljáróválasztást, így 1945. július 8-án egy „új rendnek megfelelő" bírót választottak. Lovász József ekkor adta át a bírói botot, és bár a képviselőtestület tagja maradt Piszke és Lábatlan 1950-es egyesítéséig, az új rendszerben már csak „megtűrt" alak volt.

Élete alkonyán kényszerűségből a helyi TSzCs tagjaként kellett néznie saját elkobzott birtokát. A szívbetegség, amely végül elragadta, nemcsak biológiai kór volt, hanem egy büszke gazdaember néma fájdalma a szétvert falusi autonómia miatt.

Lovász József 1953-ban hunyt el az esztergomi kórházban. Halála egy olyan korszak végét jelentette, amelyben a tisztesség alapja a föld szeretete és a közösség rendíthetetlen szolgálata volt. Emlékét ma a család kegyelete és a kutatott jegyzőkönyvek őrizik: a bíróét, aki az utolsó pillanatig méltósággal viselte sorsát.

Szerző: Lovász Imre, Lovász József unokája